CUPRINS

ABREVIERI 5

SIMBOLURI 12

CUVÂNT ÎNAINTE 13

INTRODUCERE 15

1. SITUAŢIA LINGVISTICĂ ARABĂ ACTUALĂ 19

1.1. Limba arabă – limbă internaţională.....42

1.2.1. Elementul demografic şi geo-politic: 47

1.2.2. Capacitatea arabei de a îndeplini toate funcţiile lingvistice 48

1.2.3. Modernizarea şi modernitatea limbii arabe.....49

2. LIMBA ARABĂ – UN CAZ PARTICULAR DE DIGLOSIE.....52

2.1. Răspândirea limbii arabe.....53

2.2. Apariţia şi evoluţia variantei standard (*al-fuṣḥā*).....56

2.3.Originea şi evoluţia dialectelor arabe.....66

2.4. Rolul Academiilor de Limbă şi al altor instituţii în apropierea dialectelor de *al-fuṣḥā*. 99

3. PRINCIPALELE TRĂSĂTURI ALE CONTRASTULUI DINTRE DIALECTELE ARABE VORBITE ŞI LIMBA ARABĂ LITERARĂ (*al-fuṣḥā*).....105

3.1. În domeniul Foneticii şi Fonologiei. 111

3.2. În domeniul Morfologiei: 121

3.2.1. Morfologia verbală: 121

3.2.2. Morfologia nominală.....133

3.3. În domeniul Sintaxei 142

3.4. În domeniul Vocabularului.....156

3.4.1. Contrastul dintre dialectele de tip sedentar şi dialectele de tip beduin/nomad.....168

3.4.2. Contrastul dintre dialectele arabe din Est (al Mašriq) şi dialectele arabe din Vest (al Maġrib).....172

BIBLIOGRAFIE.....195

NICOLAE DOBRIŞAN ROXANA MAREŞ

COMPENDIU DE DIALECTOLOGIE ARABĂ

EDIŢIA A II-A REVĂZUTĂ ŞI ADĂUGITĂ

PRO UNIVERSITARIA
BUCUREŞTI 2014

SIMBOLURI

> (care) a dat

< provenit din

/ sau, ori

versus, faţă de

1 = persoana I

2= persoana II

3 = persoana III

I-X = forma (verbală) I ... forma X

R_1 = prima consoană radicală

R_2 = a doua consoană radicală

R_3 = a treia consoană radicală

R_4 = a patra consoană radicală

^{v} = "vocală de sprijin"

* = formă reconstituită

INTRODUCERE

Limba arabă face parte din ramura sudică a limbilor semitice, alături de idiomurile sud-arabe şi etiopiene. Ea este folosită şi vorbită într-una sau alta din formele sale de o populaţie de peste 300 milioane de locuitori care trăiesc pe o arie geografică vastă ce se întinde din Asia de Sud-Vest până la extremitatea occidentală a Africii de Nord, respectiv până la Oceanul Atlantic.

Limba arabă este limba oficială în 23 de state din Orientul Mijlociu, Orientul Apropiat şi Magreb grupate în organizaţia regională numită Liga Statelor Arabe (*Ğāmi'at ad-Duwal al-'Arabiyya*) cu sediul la Cairo. De la Est la Vest, acestea sunt Iraq (*Al-'Irāq*) cu capitala la Bagdad (*Baġdād*); Kuweit (*Al-Kuwayt*) cu capitala la Kuweit (*Al-Kuwayt*); Qatar (*Qaṭar*) cu capitala la Doha (*Ad-Dawḥa*); Bahrein (*Mamlakat Al-Baḥrayn*) cu capitala la Manama (*Al-Manāma*); Emiratele Arabe Unite (*Al-'Imārāt al-'Arabiyya al-Muttaḥida*) cu capitala la Abu Zaby (*Abu Ḍaby*); Oman (*'Umān*) cu capitala la Musqat (*Musqaṭ*); Arabia Saudită (*Al-Mamlaka al-'Arabiyya As-Sa'ūdiyya*) cu capitala la Riyad

(*Ar-Riyāḍ*); Yemen (*Al-Yaman*) cu capitala la Sana (*Ṣan'ā'*); Iordania *(Al-Mamlaka al-Hāšimiyya al-'Urdunniyya*) cu capitala la Amman *('Ammān*); Siria (*Sūriyya*) cu capitala la Damasc (*Dimašq*); Liban (*Lubnān*) cu capitala la Beirut (*Bayrūt*); Palestina (*Filisṭīn*) cu capitala provizorie la Ramalla (*Rām Allah*); Egipt (*Ğumhūriyyat Miṣr al-'Arabiyya*) cu capitala la Cairo (*Al-Qāhira*); Djibuti (*Djibūtī*) cu capitala la Djibuti (*Djibūtī*); Eritreea (*'Iritriyā*) cu capitala la Asmara (*'Asmara*); Somalia (*Aṣ-Ṣūmāl*) cu capitala la Mogadişio (*Muqadišū*); Sudan (*As-Sūdān*) cu capitala la Khartum (*Al-Ḫurṭūm*); Libia (*Lībiyā*) cu capitala la Tripoli (*Ṭarāblūs*); Tunisia (*Tūnis*) cu capitala la Tunis (*Tūnis*); Algeria (*Al-Jazā'ir*) cu capitala la Alger (*Al-Jazā'ir*); Maroc (*Al-Mamlaka Al- Maġribiyya*) cu capitala la Rabat (*Ar-Ribāṭ*); Mauritania (*Mūritānyā)* cu capitala la Nuakshot (*Nuwākšūṭ*).

Limba arabă este vorbită de asemenea în întinse zone limitrofe din Asia de Sud-Vest, Africa orientală şi sud-sahariană, precum şi în comunităţile arabe din numeroase state din Asia, Africa, Europa (într-o variantă în Insula Malta, unde a devenit limbă independentă- limba malteză) şi în cele două Americi.

În forma sa scrisă, araba este limba "liturgică" a Islamului, în calitatea ei de limbă a Coranului (*Al-Qur'ān*), cartea sfântă a musulmanilor, al căror număr depăşeşte un miliard de credincioşi.

În calitatea sa de una din marile limbi ale omenirii, araba a fost acceptată şi este folosită ca limbă de lucru în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite (O.N.U.), organizaţiei UNESCO, precum şi în alte organizaţii, organisme şi foruri internaţionale.

1. SITUAŢIA LINGVISTICĂ ARABĂ ACTUALĂ

Toate limbile se caracterizează prin existenţa în ele a unor niveluri diferite ale vorbirii, care funcţionează datorită unor factori diverşi, de ordin istoric, cultural, dar în primul rând de ordin social. În general sociolingviştii vorbesc de un nivel înalt/superior (*high level*) care se identifică cel mai adesea cu limba literară sau varianta standard a fiecărei limbi şi de un nivel inferior/ de jos (*low level*) care se identifică în toate cazurile cu varianta sau variantele vorbite ale fiecărei limbi, cu idiomurile vorbite sau cu dialectele. În cele mai multe cazuri, acest nivel se manifestă de la o limbă sau alta prin mai multe grade sau subvariante.

Limba arabă actuală prezintă o situaţie particulară, neîntâlnită în nici o altă limbă, care se prelungeşte în trecut până în vremuri greu de stabilit. Pe de o parte, ea are o variantă standard sau literară, respectiv limba scrisă, pe care cercetătorii arabi au denumit-o şi continuă să o denumească prin expresia tradiţională *al-fuṣḥā* "(varianta limbii) cea mai elocventă" sau *al-luġa al-faṣīḥa* "limba elocventă". Pe de altă parte există varianta vorbită sau mai bine zis variantele vorbite, pentru că ele pot fi mai multe la număr şi diferite de la o ţară arabă la alta şi chiar de la o zonă arabă la alta în

interiorul aceleaşi ţări. Cercetătorii arabi folosesc termeni diferiţi pentru desemnarea acestor variante; cel mai utilizat dintre aceştia, poate şi datorită conciziunii sale, este (*al-luġa*) *al-ʻāmmiyya* "limba vulgară/ populară". Dar alături de acesta se folosesc şi expresiile *al-luġa ad-dāriğa* "limba curentă" şi *al-lahğa*, pl. *al-lahğāt* "dialectul/ dialectele", eventual cu determinantul adjectival *al-ʻāmmiyya* "popular", adică *al-lahğāt al-ʻāmmiyya* "dialectele/ idiomurile populare/vorbite".

După perioada de maximă înflorire a culturii şi civilizaţiei arabe, care în linii mari se încadrează între începutul Islamului (sec. al VII-lea) şi destrămarea imperiului arabo-islamic abbasid, care a culminat cu căderea califatului de la Bagdad (1258), a urmat o lungă perioadă de aşa-numită decadenţă (*inḥiṭāṭ*), prelungindu-se din momentul destrămării califatului abbasid până la apariţia Renaşterii (*an-Nahḍa*), care a coincis cu începutul secolului al XIX-lea.

În această perioadă, un loc distinct a avut ocupaţia otomană asupra provinciilor arabe, având în vedere că aceste două culturi – turcă şi arabă– s-au întrepătruns şi au avut numeroase trăsături comune. Este vorba în primul rând de religia islamică împrumutată de turcii otomani de la arabi şi de numeroase elemente de limbă, cultură, mentalitate şi